

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵՂԻՐՅԱՆ. ՀԱՅԵՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆՎԻՐՅԱԼԸ
(Ծննդյան 90-ամյակի առթիվ)*

Լեզվաբան, բ. գ. դ., պրոֆ. Պետրոս Սարգսի Բեղիրյանը ծնվել է 1931 թ. ապրիլի 7-ին Սիրիայի Հալեպ քաղաքում: Հայրենադարձվել է 1947 թվա-



կանին: Հայրենիքում փայլուն ավարտել է իս. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական ֆակուլտետը, ապա՝ ասպիրանտուրան և 1955 թ-ից անցել դասախոսական աշխատանքի: Տասնամյակներ շարունակ եղել է հարազատ բուհի, Ս. Էջմիածնի Գևորգյան հոգևոր ճեմարանի և Վազգենյան հոգևոր դպրանոցի դասախոս, դասավանդել ժամանակակից հայոց լեզու, գրաբար, ընդհանուր լեզվաբանություն, հատուկ դասընթացներ: Նա ազնիվ է, սկզբունքային, սիրված ու գնահատված:

Գիտական գործունեությունն սկիզբը եղել է 1955 թվականը: Երիտասարդ գիտնականը համարձակորեն մուտք գործեց լեզվաբանության ամենադժվար բաժիններից մեկի՝ ստուգաբանության ոլորտը և Հայաստանի գիտական պարբերականներում («Տեղեկագիր հասարակական գիտությունների», «Պատմա-բանասիրական հանդես»), Միլանի ակադեմիական 2 տարեգրքերում (Ֆրանսերեն), նաև անգլերեն մի հոդվածում (արժանացել է Հայաստանում Իրանի դեսպանության մրցանակին) հաջորդաբար ներկայացրել է իր ստուգաբանությունները, դրանց անդրադարձել «Հայերենագիտական հոդվածներ և նոթեր» ժողովածուում (Երևան, 2012): Պ. Բեղիրյանը ստուգաբանել է 60 արմատ ու բառ՝ հնդեվրոպական արմատներ, ինչպես և փոխառություններ արաբերենից, պարսկերենից ու այլ լեզուներից: Դրանցից են՝ հաւաք, կնճիթ, ծափ, ձեղուն, ոլոռ, նուազ, օժանդակ, կութ, մատն «բլուր», խալով, խառար կամ խալար, փարիզան «ծաղիկներ են», ալի «արմատ կապած բույս», հազիմաթ «մի տեսակ վհուկ», խնդակել «ներել», կիզ «խորոված», շարադոյր «գլխի վրա գցելու կանացի քող», խորշ կամ խորշակ, հեց «անմիջապես», հեծան, ճիւղ, ճիւ և այլն:

Մենագրություններում՝ «Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն» (Երևան, 1973), «Ժամանակակից հայերենի ոչ փոխաբերական կաշուն բառակապակցությունները» (Երևան, 1990), «Ակնարկներ ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանության» (Երևան, 2007) հոդվածներում և «Հայերեն դարձվածքների ընդարձակ բառարանում» (Երևան, 2011) Պ. Բեղիրյանը շարադրել է հայերենի դարձվածաբանության ինքնատիպ տեսություն: Հակադրվելով ընդհանուր դարձվածաբանության մեջ

* Ներկայացվել է 15. II. 2021 թ., ընդունվել է տպագրության 26. II. 2021 թ.:

արմատավորված այն կարծիքին, թե կայուն կապակցությունները կաղապարելի չեն՝ նա ապացուցել է, որ այդպիսի բառակապակցությունների, այդ թվում դարձվածքների (իդիոմ) կաղապարներ էլ գոյություն ունեն (և ոչ միայն հայերենում. այս իմաստով արժեվորվել է լեզվաբանի ներգրումը ընդհանուր դարձվածաբանության ու լեզվաբանության մեջ առհասարակ): Հմուտ դարձվածաբանը նկարագրել է 315 կաղապար, դրանցից մի քանիսը՝ ուսուներեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն զուգահեռներով:

Գրաբարի հմուտ դասախոս Պ. Բեդիրյանն ինքնուսուցիչ սկզբունքով ստեղծեց «Լեզու նախնեաց» գրաբարի դասագիրքը նախ՝ արևմտահայերեն (Բեյրութ, 1972, Նիկոսիա, 1989), ապա՝ արևելահայերեն՝ հոգևոր կրթական հաստատությունների համար (Ս. Էջմիածին, 1997, 2000, 2006):

Հայերեն գիտահանրամատչելի գրականության լավագույն նմուշներից է Պ. Բեդիրյանի «Բառերի խորհրդավոր աշխարհից» գիրքը (Երևան, 1985, 1989, գրքի նոր տարբերակը լույս է տեսել 2003-ին «Բառերի խորհրդավոր աշխարհում» վերնագրով): Այս գրքում ամփոփված 200-ից ավելի զրույցները կարծես գեղարվեստական փոքրիկ ստեղծագործություններ են՝ բառերի խակապես խորհրդավոր աշխարհի բազում գանձերի մասին: Հեղինակն ընթերցողին, որ աշակերտ է, ուսանող, ուսուցիչ ու դասախոս, պարզապես հետաքրքրասեր մարդ, քայլ առ քայլ առաջնորդում է բառերի գանձարանում: Եվ քանի որ բառի ընկալման նուրբ զգացողություն ունի, հայերեն բառերի «կենսագրություն» ըստ ամենայնի գիտի, հայերեն և օտար բառերի խորքային, շատերին ոչ նկատելի կապեր է տեսնում և մատուցում պարզ ու հյուսվեղ լեզվով, արդեն քանի՜ սերունդ գիրքը կարդում է մեծագույն հաճույքով՝ մոռանալով, որ այն նվիրված է լեզվաբանության ամենադժվար, բայց հետաքրքրական բաժնին՝ ստուգաբանությանը: Հարյուրավոր բառերի և դարձվածքների ծագումը, անցած ուղին, իմաստային ընդգրկումն ու կազմությունը, ոճական արժեքը, այլալեզու (հին հունարեն, լատիներեն, պարսկերեն, արաբերեն, ուսուներեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն) զուգահեռները գիտականորեն ճիշտ և համոզիչ են՝ շարադրված գրավիչ, աշխույժ ու սրամիտ:

Դպրոցին սերտորեն կապված գիտնականն իր գործունեության ընթացքում նաև մեթոդական խնդիրների է անդրադարձել: Հայերենի ուսուցիչներին է ուղղված «Մայրենիի ուսուցման հարցեր» (Երևան, 1982) հոդվածների ժողովածուն:

Մանկավարժ-գիտնականին մշտապես հետաքրքրել են ժամանակակից հայերենի գործնական խնդիրները, խոսքի մշակույթի հարցերը: Դրանց են նվիրված Պ. Բեդիրյանի զույգ աշխատանքները՝ արևմտահայերենի համար՝ «Եկէք ձիւղ Խօսինք Ու Գրենք» (Բոստոն, 1993) օժանդակ ձեռնարկը և արևելահայերենի համար՝ «Հայ լեզուն և մեր խոսքը» (Երևան, 1999, 2007) արևելահայերենի խոսքի գործնական ուղեցույցը: Առաջին գիրքը արևմտահայերենի ուսուցիչների «չտապ օգնությունն է», իսկ երկրորդը՝ շատ ու շատ ուսուցիչների, դասախոսների, լրագրողների, խմբագիրների սեղանի գիրքը, վստահելի աղբյուր, որի շնորհիվ կարելի է կողմնորոշվել լեզվական տարատեսակ հարցերի մեջ, որոնք առնչվում են բառերի արտասանության, բառերի ու բառաձևերի գործածության, կապակցություն-

ներ, նախադասություններ, խոսք կառուցելու ոճական և տրամաբանական դժվարություններին:

Բազմաթիվ են Պ. Բեդիրյանի և իր համահեղինակությամբ ստեղծված դասագրքերը, ուսումնական ու ուսումնաօժանդակ ձեռնարկները: Դրանցից են՝ Սփյուռքի դպրոցների համար՝ «Հայ գրականություն. Ը տարի» դասագիրքը (Երևան, 1979, 1984, համահեղինակներ՝ Ս. Տարոնցի, Պ. Մարգարյան), «Հայաստան Աշխարհ» և Սփյուռքի հայերենի ուսուցիչների համար՝ «Զրոյցներ Արևմտահայերէնի Դասականությունից Վերաբերեալ» (Կահիրե, 2006), հայաստանցի դպրոցականների համար՝ «Հայոց լեզվից 50 հարցարան» (Երևան, 1992, համահեղինակներ՝ Լ. Խաչատրյան, Դ. Գյուրջինյան) ձեռնարկը՝ մեզանում առաջին փորձը, ռուսախոս հայերի համար՝ «Учебник армянского языка» (Երևան, 2004, 2006) և այլն: Նշենք, որ ուսուցման խնդիրներով մշտապես զբաղված գիտնական-մանկավարժը տարբեր տարիներին հայրենիքից գործուղվել է Սփյուռք (ԱՄՆ, Կանադա, Եգիպտոս, Արգենտինա, Ուրուգվայ)՝ հայերենի ուսուցիչներին մեթոդական օգնություն ցույց տալու նպատակով:

Պ. Բեդիրյան-լեզվաբանի գիտական արտադրանքի մեջ տեսակարար մեծ կշիռ ունեն բառարանները:

Հմուտ դարձվածաբանի բառարանագրական գործունեությունը սկսվել է դարձվածաբանական բառարանով: Նրա «Դարձվածաբանական բացատրական բառարանը» (Երևան, 1971), որ թեև դպրոցական, համառոտ է, բայց առաջին դարձվածաբանական բառարանն է մեզանում:

Տասնամյակներ անց Պ. Բեդիրյանն ավարտեց իր կյանքի գործը՝ հայերենի դարձվածաբանական կոթողային բառարանը՝ «Հայերեն դարձվածքների ընդարձակ բացատրական բառարանը» (Երևան, 2011): Ստվարածավալ (բաղկացած 1.404 մեծադիր էջերից): Սա անվանի դարձվածաբանի և բառարանագրի կեսդարյա տքնաջան ու բարեխիղճ աշխատանքի արդասիքն է: Բառարանը ներկայացնում է հայերեն 25.310 դարձվածք: Սրանք, այսպես կոչված, բուն դարձվածքներն են, այն կայուն բառակապակցությունները, որոնք վերախմաստավորված են, օժտված փոխաբերական-այլաբերական իմաստով (բնականաբար, սրանցից դուրս են առած-ասացվածքները և միազագաթ դարձվածքները, որոնց միայն մեկ բաղադրիչն է յուրահատուկ իմաստ ձեռք բերած լինում):

Բառարանային միավորներ են դարձել արևելահայերեն ու արևմտահայերեն գրական, խոսակցական, բարբառային դարձվածքները՝ իրենց տարատեսակ տարբերակներով, բնագրային համապատասխան օրինակներով (բարբառայինների մի մասը միայն՝ բանավոր խոսքից): Դարձվածային հսկայական նյութը հեղինակը քաղել է հարյուրավոր սկզբնաղբյուրներից՝ գրական ստեղծագործություններից (Սայաթ-Նովայից, Նազաշ Հովնաթանից, Խաչատուր Աբովյանից մինչև մեր օրերը, այդ թվում՝ թարգմանական), հայրենի և սփյուռքյան մամուլից, հեռուստատեսությունից ու ռադիոյից: Եվ հայկական դարձվածանու այդ հսկայածավալ նյութը կարող է հիմք դառնալ լեզվաբանական տարբեր հետազոտությունների:

Հեղինակն այնուհետև հրատարակեց այս բառարանի համեմատաբար սեղմ տարբերակը՝ «Հայերեն դարձվածքների բացատրական բառարանը»

(Երևան, 2012), որի պարունակած նյութը՝ 7.052 միավոր, նախատեսված է արդեն զանգվածային օգտագործման համար՝ ի տարբերություն նախորդի:

Հայ բառարանագրության մեջ նոր խոսք է «Հայերեն շրջաստվածությունների բառարանը» (Ս. Էջմիածին, 2002, Երևան, 2006): Մեզանում առաջին անգամ մեկ բառարանում մեկտեղվել են արդի հայերենի (արևելահայերեն և արևմտահայերեն) 2.000-ից ավելի շրջաստվածություններ, որոնք երկար տարիների ընթացքում հեղինակը քաղել է մեծաթիվ աղբյուրներից ու ներկայացրել բնագրային նմուշներով: Բառարանը գիտաճանաչողական մեծ արժեք ունի: Շրջաստական կապակցությունների և բառերի միջոցով ներկայացվում են աշխարհը, Հայաստանը, այլևայլ առարկաներ, անձեր, գործողություններ ու այլն, ինչպես՝ կանաչ աշխարհամաս, կենդանությունների երկիր, հինգերորդ աշխարհամաս — Ավստրալիա, մեծ քանաքեռցի — Խ. Աբովյան, Հայաստանի լեռների սրնգահար — Համաստեղ, հայկական ժենշեն — լոշտակ, սպիտակ պատանք հագնել — ձյունով ծածկվել և այլն: Հեղինակը մատնանշում է տարբերակներ, ինչպես՝ Աղամի հագուստով / Աղամի ու Եվայի հագուստով / զգեստով — բոլորովին մերկ, տալիս համեմատելի միավորներ, ինչպես՝ Աղամի / Եվայի մերկություն, բազմաթիվ շրջաստվածությունների պարագայում նշվել են մեկից ավելի իմաստներ, ինչպես՝ հյուսիսային Վենետիկ (1. Ամստերդամ, 2. Պետերբուրգ, 3. Ստոկհոլմ, 4. Բրյուքզե) և այլն:

Հիմնարար աշխատանք է Պ. Բեդիրյանի «Հայերեն թևավոր խոսքեր» բառարանը (Երևան, 2007), որ լեզվամշակութային և իմացական հսկայական տեղեկատվություն է պարունակում: Այն ընդգրկում է հայերեն գրավոր (հազվադեպ՝ նաև բանավոր) խոսքում հանդիպող 2.265 թևավոր խոսքեր: Բառարանում տրվում են, այսպես կոչված, «միջազգային» թևավոր խոսքերի՝ ուտերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն համարժեքները: Բնագրային նմուշներով ներկայացվող այդ խոսքերը (դրանք մեծապես նպաստում են իմաստի ընկալմանը) առավելաբար ծագել են Աստվածաշնչից, Հունահռոմեական դիցաբանությունից, պատմական հանրահայտ իրադարձություններից, համաշխարհային (հիմնականում՝ եվրոպական) գրականության գոհարներից: Բառարանի թևավոր խոսքերի զգալի մասը հայկական ծագում ունի: Դրանք գալիս են մեր գրականությունից, բանահյուսությունից, պատմությունից, երբեմն՝ նաև ֆիլմերից: Այսպես՝ հիմի է՞լ լուենք (Ռ. Պատկանյան) «էլի՞ հանդուրժենք. ինչքա՞ն լուռ մնանք», նրբացուցիչ (մեղմացուցիչ) դեպք հանցանաց (Հ. Պարոնյան) «մեղքը, հանցանքը, զանցանքը փոքր-ինչ արդարացնող, մեղմացնող հանգամանք» (հեղանական), սիրուհու չափ տենչալի, մահվան չափ անդիմադրելի (Նար-Դոս) «չափազանց զորավոր ապրում, պահանջ և այլն», ուղեղային մորմոք (Եղ. Չարենց) «թյուր դատողություն, հիվանդ երևակայություն» և այլն:

Թևավոր խոսքերը ներկայացնում են հայերենի տարբեր գոյավիճակներ և դրսևորումներ՝ գրաբար (Ծանի՛ր զքեզ «առաջին հերթին ինքդ քեզ ճանաչիր, քո հնարավորությունները, ծագումը ...», Հունձք բազում են, եւ մշակք սակաւ «ասպարեզում գործ չատ կա, բայց նվիրված աշխատողներ՝ քիչ» և այլն), արևելահայերեն (տառապանքս փորձ ունի, ամեն մեռնողի

երանի տալ և այլն), արևմտահայերեն (հովվերգության ճյուղին կապատկանի «անիրական, խոսքի նյութի հետ կապ չունեցող բան է» և այլն), խոսակցական լեզու ու բարբառ (Նաջարյանը փոշմանել ա «կատակով կամ հեգնանքով ասվում է մեկի մտափոխության, մի գործից ետ քաշվելու մասին», մի մուշտի [բռունցքի հարված] եմ տվել «ի՛նչ մեծ հարված եմ հասցրել որ» և այլն):

Կառուցվածքային առումով թեև վոր խոսքերը բառեր են (կոմպոնենտներ «կովի, գծառության պատճառ, առիթ», Գոբսեկ «ծայրաստիճան ժլատ մարդ» և այլն), բառակապակցություններ (Աբրահամի գառ «գոհարերվելու պատրաստ էակ» և այլն) ու նախադասություններ (Հաննիբալը դարպասների մոտ է «մոտալուտ մեծ վտանգ է սպառնում» և այլն), որոնք վերաբերում են և պատրաստի ներմուծվում են խոսքի մեջ:

Հայերենի թեև վոր խոսքերի բառարանից հետո լույս տեսավ Հաջորդը՝ «Սուրբգրային թեև վոր խոսքեր» բառարանը (Երևան, 2016), որն ընդգրկում է 528 միավոր՝ ուղևորներ, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն համարակցություններ: Սուրբգրային թեև վոր խոսքերի մեջ առանձնանում են այնպիսիք, որոնց սուրբգրային ծագումն առաջին իսկ հայացքից զգալի է՝ ահեղ դատաստան, աղքատ Ղազարոս, անցե՛ք և բազմացե՛ք, ամեն բան իր ժամանակն ունի, այր և կին՝ մեկ մարմին, անառակ որդի և այլն, և նրանք, որոնց աստվածաշնչյան ծագումն «անգլեն աչքով» չի երևում, ինչպես՝ ամբողջ սրտով, անմեղ գառնուկ, աչքի լույսի պես պահել, առանց դեմքին (ու դիրքին) նայելու, արևի (լուսնի) տակ ոչինչ նոր չէ և այլն: Դրանց մի մասը մինչև օրս գրաբարով է մնացել մեր խոսքի մեջ, ինչպես՝ ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման, ձայն բարբառոյ յանապատի և այլն:

Գրեթե յուրաքանչյուր թեև վոր խոսքի համար բերվում է նրա գործածությունը հայ դասական և ժամանակակից արևելահայ ու արևմտահայ գրականության, ինչպես նաև մամուլի լեզվում, մատնանշվում ու ներկայացվում է Աստվածաշնչի այն հատվածը, որից անմիջականորեն կամ որոշ փոփոխությամբ (կառուցվածքային կամ իմաստային) ծագում է տվյալ խոսքը:

Պ. Բեդիրյանը ստեղծել է ոչ միայն միակեզվյան, այլև երկեզվյան ու եռալեզվյան բառարաններ: Առաջինը «Ռուս-Հայերեն, Հայ-ռուսերեն բառարան» է (Երևան, 1987, ապա 1988, Դ. Անմեղիկյանի և Զ. Ղարիբյանի համահեղինակությամբ), որը կազմված է գործնական սկզբունքով և պարունակում է առաջին բաժնում 20.000 բառ և դարձվածք և շուրջ 25.000 երկրորդ բաժնում: Հետագայում լույս տեսավ հեղինակային նույն խմբի «Հայ-ռուսերեն գործնական բառարան» (Երևան, 2010), որն ընդգրկում է այսօրվա հայերենի գործուն բառազանձը:

«Հայերեն-Անգլերեն, Անգլերեն-Հայերեն Գործնական Բառարան» (Երևան, 2010) անգլիախոս արևմտահայերի ու արևելահայերի համար է: Այն ընդգրկում է արևմտահայերեն ու արևելահայերեն համարժեք բառազանձ (հայերեն-անգլերեն բաժնում՝ 8.000 բառ և դարձվածային արտահայտություն, անգլերեն-հայերեն բաժնում՝ 6.000-ից ավելի միավոր) և իբրև այդպիսին՝ առաջինն է իր տեսակի մեջ: Բառարանը կազմվել է հայերենը որպես երկրորդ լեզու սովորեցնելու մեթոդներին հետևելով:

Հմուտ բառարանագրի համահեղինակությամբ (Վ. Հայկազյանի, Վ. Ավագյանի հետ) ստեղծվել է «Երկրագործական հայերեն—անգլերեն—ռուսերեն բառարանը» (Երևան, 2016, պարունակում է մոտ 140.000 բառ, 10.000 գլխաբառ), որը մեզանում առաջինն է իր տեսակով՝ ունի գիտագործնական կարևոր նշանակություն:

Բառարանագրական ուշագրավ աշխատանքներից է «Բառերի ընտրությունը» վերնագրով լույս տեսած հոմանիշների գործնական-ուսումնական բառարանը (Երևան, 2017), որը պարունակում է 4.900 հոմանշային շարք՝ բնագրային նմուշներով, իմաստային նրբությունների և կիրառության յուրահատկությունների մատնանշումով, որոնք օգտագործողին հնարավորություն կտան խոսքի համար անհրաժեշտ ամենահարմար հոմանիշն ընտրելու: Հոմանշային շարքերում հոմանիշի կողքին հարկ եղած դեպքում նշվել են նրա իմաստային կամ գործածության տարբերությունները: Օրինակ՝ երազ-ի հոմանշային շարքում՝ անուրջ (քաղցր երազ) — տեսիլք (երևակայելի երազ) — մղձավանջ (ծանր՝ վատ երազ) և այլն: Հոմանիշների տարբերակման հարցում կարևորվել են ոչ միայն նրբիմաստները, այլ հոմանիշների կիրառությունը: Օրինակ՝ կանգնեցնել-ը և կասեցնել-ը իմաստով չեն զանազանվում, սակայն որոշակիորեն տարբերվում են իրենց գործածությամբ. կանգնեցնել-ն ընդհանուր գործածություն ունի, մինչդեռ կասեցնել-ը կապակցելիության յուրահատկություններ է դրսևորում. կասեցնում են ընթացքը, վտանգը, առաջխաղացումը, հարձակումը (մարտի դաշտում ու մարզադաշտում), օրենքի գործադրումը և այլն:

Վաստակաշատ հայերենագետի հաջորդ աշխատանքը «Հայերեն բառերի ու արտահայտությունների թեմատիկ բառարան-գանձարանն» է (Երևան, 2019), որը պարունակում է 299 թեմա: Այս տեսակի բառարաններ (թեզաուրուսներ) անգլերենի, ֆրանսերենի համար ստեղծվել են XIX դ. կեսերից, հայերենի համար դրա կարիքը վաղուց էր զգացվում: Բառարանն օգտակար կլինի նրանց համար, ովքեր խոսք շարադրելիս փնտրում են տվյալ թեմային առնչվող անհրաժեշտ բառը կամ արտահայտությունը, կամ դժվարանում են այս կամ այն միավորն ընտրելիս: Օրինակ՝ ազատություն գլխաբառի ներքո տրված են գոյականներ՝ ազատում, փրկություն (վտանգից, կախումից), ինքնիշխանություն, անկախություն, ազատագրություն և այլն, ածականներ՝ քաղաքական (ազատություն), անձնական, ազատ, ինքնիշխան, ազատագրական, բայեր՝ ազատել, փրկել (նեղ տեղից, վտանգից, կախումից), ազատագրել (երկիրը, ժողովրդին), ազատություն տալ (գործելու ...) և այլն:

Բառարանագրական նոր աշխատանքներից է «Հայերեն—ռուսերեն—անգլերեն պատկերարանը» (Երևան, 2020)՝ պատկերներով բացատրական բառարանը, որը պարունակում է 4.490 բառ ու կապակցություն, և որի գլխավոր նպատակը մատչելի՝ ամենից ավելի գործածական նվազագույն բառապաշար ներկայացնելն է: Ի դեպ, «Հայերեն» անվանվածի ներքո այստեղ ևս ընկալվում են արևելահայերենն ու արևմտահայերենը հավասարապես: Բառարանում բառերը ներկայացված են թեմատիկ հիմունքով՝ սկսելով «Մեր մարմինը» թեմայից մինչև «Եկեղեցի»: Նյութերը դասավորված են տրամաբանական հաջորդականությամբ, ըստ առօրյա կյանքում իրենց գործածության կարևորության աստիճանի: Պատկերներով բացատրվածնե-

րից բացի՝ տրվում են թեմային առնչվող բառեր, բառակապակցություններ և արտահայտություններ, իսկ էջի ներքևում՝ դրանց խոսքային կիրառությունն ընդհանուր (առավելաբար երկխոսություն ձևով): Այդպես է, քանի որ բառարանի առաջին հասցեատերը սովորողներն են, ինչպես նաև նրանց ուսուցիչներն ու ծնողները: Իր կառուցվածքի շնորհիվ պատկերաբանը ձեռք է բերում լեզվի ինքնուսուցյի արժեք:

Հիշատակելի է Պ. Բեդիրյանի մասնակցությունը Հայ մատենագիրների համաբարբառների կազմման աշխատանքներին. գրաբարագետ լեզվաբանը կազմել է Ղևոնդ Մեծ Պատմիչի «Պատմություն» երկի համաբարբառը (Երևան, 1978):

Պետրոս Բեդիրյանի դիմանկարն ամբողջացնող մեր խոսքի ավարտին նշենք, որ գիտնական-դասախոսի գիտամանկավարժական աշխատանքը գնահատվել է: Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի, Գևորգյան հոգևոր ձեռնարանի, Վազգենյան հոգևոր դպրանոցի և Կիլրոսի Մելքոնյան վարժարանի երկարամյա դասախոսն արժանացել է ՀՀ վաստակավոր մանկավարժի կոչման, պարգևատրվել «Պատվո նշան» (1986), Սուրբ Էջմիածնի «Ս. Սահակ-Ս. Մեսրոպ» (2004) շքանշաններով, «Աշխատանքային արիություն համար» (1970) և «Խ. Աբովյան» (1981) մեդալներով: Ամենամեծ գնահատականը, իհարկե, ակզբունքային դասախոսի և գիտնականի հազարավոր սաների ջերմ վերաբերմունքն ու ականածանքն է: Նաև բոլոր այն մարդկանց գնահատանքը, որոնք օգտվում են գիտնական մանկավարժի գրաբարի դասագրքերից, արևելահայերեն ու արևմտահայերեն խոսքի ուղեցույցներից, բազմաթիվ բառարաններից:

Մեր ժամանակի ամենաբեղմնավոր հայերենագետն այսօր էլ շարունակում է մեղվաջան աշխատել:

ԴԱՎԻԹ ԳՅՈՒՐՋԻՆՅԱՆ

Բ. Գ. Թ., դոցենտ, ՀՀ լեզվի կոմիտեի նախագահ: Գիտական հետաքրքրությունները՝ Հայոց լեզվի բառակազմություն և բառակազմական իմաստաբանություն, բառարանագրություն և բառարանագիտություն, խոսքարվեստ, արդի հայերենի ուսուցման հարցեր: Հեղինակ (և համահեղինակ) է դպրոցական և համալսարանական դասագրքերի ու ձեռնարկների, ուսումնական և մեթոդական գրքերի, բառարանների և 80 հոդվածի: gyurjidav@mail.ru